

НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ ЩОДО ОМАНЛИВОГО ТА НЕПРАВОМІРНОГО ВИКОРИСТАННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАЗНАЧЕНЬ

UNFAIR COMPETITION FOR DECEPTIVE AND MISUSE OF GEOGRAPHICAL INDICATIONS

Кронда О.Ю., к.ю.н.,
доцент кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена дослідженню прояву недобросовісної конкуренції у вигляді неправомірного та оманливого використання географічного зазначення. Враховуючи важливість географічного зазначення для суб'єктів підприємницької діяльності та легкість порушення прав, в дослідженні зосереджено увагу на особливостях неправомірного та оманливого використання географічного зазначення та законодавчо передбачених можливостях його захисту.

З моменту підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, з кожним роком збільшується чисельність реєстрацій географічних зазначень в Україні. З'ясовано, що підписання Угоди про асоціацію стало хорошим поштовхом для України в розвитку власних географічних зазначень. Такі українські товаровиробники у своїй діяльності повинні використовувати інструменти добросовісної конкуренції, яка є запорукою ефективності економіки. Проте, поряд із добросовісним використанням географічних зазначень існують непоодинокі випадки, коли суб'єкти господарювання здійснюють дії, які відносяться до недобросовісної конкуренції щодо географічних зазначень. Недобросовісні виробники хочуть скористатись відомістю певного географічного зазначення та отримати конкурентні переваги над іншими товаровиробниками.

Зважаючи на те, що українські товаровиробники після закінчення перехідного періоду не зможуть використовувати географічні зазначення Європейського Союзу, якими в Україні дуже часто називають свою продукцію, досліджується практика Антимонопольного комітету України стосовно неправомірного та оманливого використання географічного зазначення як прояву недобросовісної конкуренції. Найчастіше трапляються випадки оманливого використання географічних зазначень щодо походження товару, коли у споживачів складається неправильне уявлення стосовно такого походження.

Обґрунтовано, що хоча в Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції» прямо не написано про порушення щодо географічних зазначень, проте такі порушення, згідно зі змістом статей, відбуваються за ст. 4 (неправомірне використання позначень) та за ст. 15¹ (поширення інформації, що вводить в оману).

Наведена статистика різних країн світу щодо кількості зареєстрованих географічних зазначень. Встановлено, що Україні потрібно брати приклад із наведених в статті країн щодо реєстрації своїх географічних зазначень.

Ключові слова: недобросовісна конкуренція, географічні зазначення, Угода про асоціацію, Антимонопольний комітет України, введення в оману.

An article devoted to the study of unfair competition in the appearance of incorrect and misleading use of geographical indication. Considering the importance of geographical indication for the entrepreneur and easiness of violation of the rights the research mainly focuses on the specificities of the incorrect and misleading use of geographical indication and legally stipulated ways of protection.

With the signing of the Association Agreement between Ukraine and the European Union, the number of geographical indication registrations in Ukraine increases every year. It was found out that the signing of the Association Agreement was a good impetus for Ukraine to develop its own geographical indications. Such Ukrainian goods producers should use in their activities the instrument indications. Unscrupulous producers want to take advantage of a certain geographical indication and gain a competitive advantage over other producers of fair competition, which is the key to economic efficiency. However, along with the fair use of geographical indications, there are individual cases where business entities carry out actions that constitute unfair competition on the geographical.

Despite the fact that Ukrainian goods producers after the end of the transition period will not be able to use the geographical indications of the European Union, which are often referred to as their products in Ukraine, also analysed practice of the Antimonopoly Committee of Ukraine concerning the improper and deceptive use of geographical indication as a manifestation of unfair competition. Most often there are cases of misleading use geographical indications, when consumers have an incorrect idea of the origin of the goods.

It was explained that although the Law of Ukraine "On protection against unfair competition" does not directly violations to offenses regarding geographical indications, but such violations based on the content of the articles occur under Article 4 (misuse of designations) and Article 15¹ (distribution of information that misleads).

The article provides statistics on various countries of the world on the number of registered geographical indications. It was established that Ukraine should follow the example of the countries mentioned in the article on registration of geographical indications.

Key words: unfair competition, geographical indications, Association Agreement, Antimonopoly Committee of Ukraine, misleading.

З кожним роком прояви недобросовісної конкуренції дедалі частішають, більш того, вони з року в рік стають прихованішими та продуманішими з боку правопорушників. Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом зацікавленість до такого об'єкту інтелектуальної власності як географічне зазначення тільки зростає. Пояснюється вона тим, що Україна взяла під свою охорону більш ніж 3 тисячі географічних зазначень Європейського Союзу. В той час як для охорони в Європейському Союзі з української сторони було подано менше ніж 10 географічних зазначень.

Зважаючи на те, що українські товаровиробники після закінчення перехідного періоду не зможуть використовувати географічні зазначення ЄС, якими в Україні дуже часто називають свою продукцію, постає ряд запитань стосовно можливості неправомірного та оманливого вико-

ристання географічного зазначення як прояву недобросовісної конкуренції.

Водночас необхідно наголосити, що сьогодні вже є рішення Антимонопольного комітету України та судових органів щодо неправомірного використання географічного зазначення як прояву недобросовісної конкуренції, які будуть також розглянуті в цій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремими питаннями захисту від недобросовісної конкуренції в інтелектуальної власності займалися такі провідні вчені: Г.О. Андрощук, О.В. Безух, Ю.Л. Бошицький, О.О. Джурина, Ю.М. Капіца, А.О. Кодинець, О.І. Мельниченко, Ю.В. Носік, О.П. Сергеев, Д.І. Серьогін та інші. Науково-теоретичним проблемам щодо географічних зазначень присвячено праці таких вчених: М.І. Архипової, Ю.Л. Бошицького, Ю.М. Капіци, А.О. Кодинця,

О.О. Ковальчук, М.С. Ковальчук, Ю.С. Мельниченко та інших. Проте, детально не було проаналізовано неправомірне та оманливе використання географічного зазначення як прояву недобросовісної конкуренції, що й обумовило написання цієї статті.

Мета статті полягає у дослідженні прояву недобросовісної конкуренції у вигляді неправомірного та оманливого використання географічного зазначення, аналізу стану чинного законодавства та практики рішень Антимонопольного комітету України.

Виклад основного матеріалу. З моменту підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом з кожним роком збільшується чисельність реєстрацій географічних зазначень в Україні. Так, наприклад, серед нових географічних зазначень можна виокремити: гуцульська овеча бринза, мелітопольська черешня, кролевецькі рушники, петриківський розпис тощо.

Безумовно підписання Угоди про асоціацію стало хорошим поштовхом для України в розвитку власних географічних зазначень. Такі українські товаровиробники у своїй діяльності повинні використовувати інструменти добросовісної конкуренції, яка є запорукою ефективності економіки та дієвим інструментом колективного просування товарів на ринок. Проте, поряд із добросовісним використанням географічних зазначень є непоодинокі випадки, коли суб'єкти господарювання здійснюють дії, які належать до недобросовісної конкуренції щодо географічних зазначень. Недобросовісні виробники хочуть скористатися відомістю певного географічного зазначення та отримати конкурентні переваги над іншими товаровиробниками.

Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» неправомірним є використання імені, комерційного (фірмового) найменування, торговельної марки (знака для товарів і послуг), рекламних матеріалів, оформлення пакування товарів і періодичних видань, інших позначень без дозволу (згоди) суб'єкта господарювання, який раніше почав використовувати їх або схожі на них позначення у господарській діяльності, що призвело чи може призвести до змішування з діяльністю цього суб'єкта господарювання [1].

В цій статті прямо не йдеться про географічне зазначення, але словосполучення «інших позначень» дає нам підстави віднести й географічні зазначення до такого неправомірного використання. Більш того в попередніх редакціях цієї статті було словосполучення «назва місць походження товарів», яке було замінено на «зазначень походження товарів», та врешті-решт законодавець вирішив просто зазначити «інші позначення» без деталізації.

За даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності, за 2018 рік у світі нараховується близько 65 900 охоронюваних географічних зазначень (згідно з даними з 92 національних органів, що поділились ними). Так, Німеччина мала найбільшу кількість географічних зазначень (15 566), Китай (7 247), Угорщина (6 683), Чеська Республіка (6 285), Болгарія (6 038), Італія (6 015) та Португалія (5 998). Існує декілька країн із середнім рівнем прибутку, проте в них діє велика кількість географічних зазначень, наприклад, в 2018 році у Молдавії діяло 4 732 географічних зазначення, Боснії та Герцеговині – 4 499 та 4 426 – в Грузії [2, ст. 180]. Для порівняння наводяться приклади Індії, де всього 330 географічних зазначень та Бразилії – 68.

Отже, як ми бачимо із наведених статистичних даних, багато країн світу давно зрозуміли значення та можливості географічного зазначення та його широку правову охорону. Мають багато географічних зазначень не лише країни з найбільш розвинутою економікою у світі, але і країни з низьким економічним розвитком. Україні безумовно потрібно брати приклад із вищезазначених країн в плані реєстрації своїх географічних зазначень.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про правову охорону географічних зазначень» від 16.06.1999 року однією із підстав для відмови в наданні правової охорони географічного зазначення є включення або відтворення назви сорту рослин чи породи тварин, що може ввести в оману споживачів щодо дійсного походження товару; є тотожним або схожим настільки, що його можна сплутати з торговельною маркою, права на яку визнані в Україні, якщо зважаючи на репутацію, відомість і тривалість використання цієї торговельної марки, така правова охорона може ввести в оману споживачів щодо справжності товару [3]. Проте ці пункти не застосовується, якщо споживачі не вводяться в оману.

Нині є чинною також Угода про заходи попередження та припинення використання неправдивих товарних знаків та географічних зазначень від 04.06.1999 року. Угода була підписана між країнами СНД, та ратифікована Україною 21.09.2000 року. Відповідно до ст. 4 вищезазначеної Угоди щодо географічних зазначень Сторони надають правові засоби захисту зацікавленим сторонам з метою перешкодити використанню: будь-яких засобів під час позначення товару або його презентації, що вказують (або викликають асоціацію) на інше, ніж правдиве місце походження товару і таким чином вводять в оману споживачів щодо географічного походження товару [4]. В даній Угоді також закріплене положення, що Сторони повинні відмовляти в реєстрації торгової марки, що складається з географічного зазначення, та вводить в оману споживачів щодо місця походження товарів.

Визначення що таке інформація, яка вводить в оману дає нам ст. 15¹ Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Відповідно до вищезазначеної статті поширенням інформації, що вводить в оману, є повідомлення суб'єктом господарювання, безпосередньо або через іншу особу, одній, кільком особам або невизначеному колу осіб, у тому числі в рекламі, неповних, неточних, неправдивих відомостей, зокрема внаслідок обраного способу їх викладення, замовчування окремих фактів чи нечіткості формулювань, що вплинули або можуть вплинути на наміри цих осіб щодо придбання (замовлення) чи реалізації (продажу, постачання, виконання, надання) товарів, робіт, послуг цього суб'єкта господарювання [1].

У своїй монографії О.О. Ковальчук виокремлює два види оманливого використання географічних зазначень, серед яких пряме (коли використовуються ті самі позначення, які свідчать про дійсне походження товару) і непряме (коли товари виробляються в будь-яких зазначень про походження чи коли помилково застосовано географічне зазначення стосовно товарів, які походять з іншої місцевості, або географічне зазначення має форму зображення, що викликає неправильне уявлення про походження товарів) [5 ст. 122].

Слід зазначити, що Антимонопольний комітет України та суди різних інстанцій розглядають справи з приводу введення в оману щодо географічного зазначення. І на практиці трапляються справи як щодо прямого, так і непрямого оманливого використання. Зупинимось на декількох таких справах.

Так, наприклад, Антимонопольним комітетом України розглядалася справа за участю ТОВ «Спільне Підприємство «АКВАВІНТЕКС» щодо повідомлення неточних відомостей на етикетках та контретикетках вина «ALAZANI VALLEY SHEREULI» (білого напівсолодкого та червоного напівсолодкого) власного виробництва, які можуть свідчити та бути сприйнятими як інформація про іноземне походження цих напоїв, визнано порушенням законодавства про захист від недобросовісної конкуренції, передбаченим статтею 15¹ Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

На етикетках алкогольного напою розміщений прапор Грузії, певні надписи грузинською мовою, надпис

Georgian Collection, що, безумовно, могли ввести в оману споживача щодо країни походження. ТОВ «СП «АКВА-ВІНТЕКС»» свою позицію обґрунтовували тим, що у них є зареєстрована торгова марка грузинською мовою, зображувальна торгова марка, яка схожа на грузинський прапор. Також подана на реєстрацію торгова марка Georgian Collection. Крім того, на етикетці зазначалася інформація щодо походження товару: «Алазанська долина Шереулі» та «ALAZANI VALLEY SHEREULI». Слід зазначити, що вся продукція була українського походження.

Спочатку Антимонопольний комітет надав рекомендації на усунення недоліків, проте всі недоліки не були усунені, тому АМКВ 12 листопада 2020 року виніс рішення, відповідно до якого визнав, що товариство з обмеженою відповідальністю «Спільне Підприємство «АКВАВІНТЕКС» (с/мт Великодолинське, Одеська область, ідентифікаційний код юридичної особи 25040503) вчинило порушення, передбачене статтею 15¹ Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», у вигляді повідомлення неточних відомостей на етикетках та контретикетках вина «ALAZANI VALLEY SHEREULI» (білого напівсолодкого та червоного напівсолодкого) власного виробництва, які можуть свідчити та бути сприйнятими як інформація про іноземне походження цих напоїв [6]. Визначено штраф до сплати у сумі 693 252 грн.

Досить схожою справою з приводу грузинського вина була справа за участю АМКВ та ТОВ «Камянка Глобал Вайн» щодо поширення інформації, яка вводить в оману стосовно країни походження товарів. Так, на етикетках продукції та на Інтернет-сайті <http://www.kgwines.com> були позначення: «Didi Godori», «Дедушка Валико», «Горное вино», «TELLAVANI», «JORGE WINE», «Kakheti premium», «LAZURI» («LAZURI»), «ALABERDI» («ALABERDI»).

1 грудня 2017 року Антимонопольний комітет України виніс рішення відповідно до якого було визнано дії ТОВ «Камянка Глобал Вайн» (ідентифікаційний код 36805359, м. Київ) з поширення на пакуваннях, етикетках, контретикетках вин власного виробництва з позначеннями: «Didi Godori», «Дедушка Валико», «Горное вино», «TELLAVANI», «JORGE WINE», «Kakheti premium», «LAZURI» («LAZURI»), «ALABERDI» («ALABERDI») та на Інтернет-сайті <http://www.kgwines.com> інформації, що вводить в оману, шляхом повідомлення невизначеному колу осіб неправдивих відомостей: позначень грузинською мовою, прапора Республіки Грузії, позначень «100% GEORGIAN WINE», «Грузія», «грузинский», «грузинские традиции», «Грузинские вина» (мовою оригіналу) тощо, яка може вплинути на наміри цих осіб щодо придбання вин товариства з обмеженою відповідальністю «Камянка Глобал Вайн» як грузинських вин, та дії з поширення на Інтернет-сайті <http://www.kgwines.com>, фірмових бланках товариства з обмеженою відповідальністю «Камянка Глобал Вайн» інформації, що вводить в оману, шляхом повідомлення невизначеному колу осіб неправдивих відомостей: «Вина со всего мира» (мовою оригіналу), що можуть вплинути на наміри цих осіб щодо придбання вин товариства з обмеженою відповідальністю «Камянка Глобал Вайн», порушенням, передбаченим статтею 15¹ Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [7]. Штраф призначений у розмірі 7 010 000 гривень. Штрафи, які накладаються органами Антимонопольного комітету України надходять до державного бюджету.

Слід зазначити, що такі рішення Антимонопольного комітету не поодинокі, наявні рішення стосовно «Камчатская зернистая» (ікра), «виноград італійського походження», «виготовлено за італійською технологією» тощо.

Відповідно до річного звіту за 2020 рік Антимонопольного комітету України, найпоширенішими порушеннями у сфері недобросовісної конкуренції є порушення, передбачені ст. 15¹ Закону України «Про захист від недобро-

совісної конкуренції», у вигляді поширення інформації, що вводить в оману (85% від всіх порушень) [8, ст. 118]. Наступним видом за кількістю правопорушень є неправомірне використання позначень (ст. 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»), проте це лише 9% від всієї кількості правопорушень.

Однією із цікавих справ є справа щодо неправомірного використання географічного зазначення за участю Науково-виробничого підприємства «Нива» та трьох італійських виробників (рішення АМКВ №501-р від 20 вересня 2018 року). Справу розглядав Антимонопольний комітет України про порушення Науково-виробничим підприємством «Нива» законодавства про захист від недобросовісної конкуренції, передбаченого статтею 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», у вигляді неправомірного використання в господарській діяльності позначення АСТІ шляхом зазначення (маркування) на комплекті етикеток та пляшки, схожій на пляшку Twist виробництва САНТЕРО 2 ФРАТЕЛЛІ ЕНД К. – ІНДУСТРІА ВІНКОЛА АГРІКОЛА САНТО СТЕФАНЕСЕ – С.П.А., з одночасним використанням позначення АСТІ, що може призвести до змішування з діяльністю учасників КОНСОРЦІО ПЕР ЛА ТУТЕЛА ДЕЛЛА АСТІ [9].

Із позначенням АСТІ виникла неоднозначна ситуація, коли фактично відбувся збіг словесного елемента торговельної марки та географічного зазначення на території України. Торгові марки, до складу яких був включений словесний елемент АСТІ, були зареєстровані в Україні ще у 2011 році українським товаровиробником НВП «Нива» ТОВ, тобто до того як Угода про асоціацію набула чинності. Проте, як виявилось, позначення АСТІ маркують також пакування італійських вин. Таке маркування підтверджує географічне походження вина та відповідає критеріям щодо присвоєння такого статусу.

Оскільки з 1 вересня 2017 року положення Угоди про асоціацію повністю набрали чинності, і Україна взяла під свою охорону географічне зазначення АСТІ, то у випадку такого збігу необхідно розглядати таку ситуацію в розрізі статей 198, 206 Угоди про асоціацію та відповідно до норм чинного законодавства України.

Розглядаючи цю справу, АМКВ заклав провадження та дійшов висновку, що стосовно добре відомих знаків у разі їх збігу з географічним зазначенням, їх правова охорона продовжується у випадку не введення споживача в оману такими знаками для товарів і послуг щодо характеру, якості або походження товару. При цьому визнання свідомства недійсним може бути здійснено лише в судовому порядку, як це передбачено статтею 19 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [9].

У цьому випадку в діях українського товаровиробника НВП «Нива» ТОВ не вбачається неправомірного використання позначення АСТІ в його господарській діяльності, що є схожим на позначення АСТІ, яке раніше почали використовувати італійські суб'єкти господарювання.

Поряд з тим, що в Україні збільшується кількість реєстрації географічних зазначень, виникають непоодинокі випадки недобросовісного використання географічних зазначень. Найчастіше трапляються випадки з приводу оманливого використання географічних зазначень щодо походження товару, коли у споживачів складається неправильне уявлення стосовно такого походження. Слід зазначити, що хоча в Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції» прямо не написано про порушення щодо географічних зазначень, проте такі порушення відбуваються за ст. 4 (неправомірне використання позначень) та за ст. 15¹ (поширення інформації, що вводить в оману).

Після закінчення перехідного періоду, який передбачено Угодою про асоціацію, українським товаровиробникам потрібно буде ще більше зважати на норми щодо недобросовісної конкуренції для забезпечення своєї чесної підприємницької діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Geographical indications. WIPO Statistics databases. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2019-chapter5.pdf
2. Закон України «Про правову охорону географічних зазначень» від 16.06.1999 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14#Text>
3. Угода про заходи щодо попередження та припинення використання неправдивих товарних знаків та географічних зазначень від 04.06.1999 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_225#Text
4. Ковальчук О.О. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення в Україні та країнах Європейського Союзу : монографія / О.О. Ковальчук. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 200 с.
5. Рішення Антимонопольного комітету України у справі № 719-р від 12 листопада 2020 року. URL : <https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/5fb/cfb/011/5fbcfb0117e3c493570821.pdf>
6. Рішення Антимонопольного комітету України у справі № 670-р від 01 грудня 2017 року. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=138529&schema=main>
7. Річний звіт Антимонопольного комітету України за 2020 рік. URL: <https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/4a0/e26/6054a0e268fc0702551413.pdf>
8. Рішення Антимонопольного комітету України у справі № 501-р від 20 вересня 2018 року. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=144413 &schema=main>